

4. Sociální práva a jejich vymezení v lidskoprávních dokumentech

Sociální politika 1

Iva Poláčková

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Inovace VOV
pedagogicko-sociální oblast

Struktura prezentace:

- Vývoj lidských práv
- Základní lidská práva
- Mezinárodní rámec pro formulaci cílů sociální politiky
- Evropský rámec sociálněpolitických cílů
- Sociální práva občanů

Vývoj lidských práv

Proces deklarování, omezování a prosazování práv a svobod jednotlivců i společenských skupin probíhá v celé historii lidstva.

- **Občanská práva** (konec 18. a 19. stol.) – individuální svobody, rovnost před zákonem
- **Politická práva** (19. a 1. pol. 20. stol.) – účast na rozhodování, na moci
- **Hospodářská, sociální a kulturní práva** (2. pol. 20. a začátek 21. stol.) – zajištění minimální sociální a ekonomické úrovně (sociální stát)

Lidská práva

- **Občanská** - definují vztah občanů k sobě navzájem (právo na život, rovnost, svobodu, ochranu osobnosti a soukromí)
- **Politická** - definují vztah státu k občanovi (právo účastnit se vlády přímo nebo prostřednictvím volených zástupců, svoboda myšlení, svědomí, přesvědčení, náboženství a projevu, právo shromažďování a sdružování, svoboda pohybu)
- **Hospodářská** - definují majetková a další ekonomická práva občana (právo vlastnit majetek apod.)
- **Sociální** - definují práva na důstojnou sociální ochranu
 - *Právo na práci*
 - *Právo na uspokojivé pracovní podmínky*
 - *Právo na přiměřenou životní úroveň (výživa, bydlení, zdraví, vzdělání)*
 - *Právo na rodinu*
 - *Právo na sociální zabezpečení*
 - *Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů*
- **Kulturní:** zahrnují práva na vzdělání a kulturní prostor (právo účastnit se kulturního života, právo na ochranu morálních a materiálních zájmů a na ochranu vědecké, literární a umělecké tvorby).

Mezinárodní rámec pro formulaci cílů sociální politiky

- Demokratické státy prosadily mezinárodní uznání lidských práv.
 - Mezinárodní smlouvy se po ratifikaci Českou republikou stávají součástí právního řádu.
 - Základním lidskoprávním dokumentem je **Všeobecná deklarace lidských práv** (OSN, 1948), která však není právně závazná.
-
- *Základním lidskoprávním dokumentem ČR je **Listina základních práv a svobod** (1993), součást ústavního pořádku ČR.*

Přehled základních dokumentů

Globální:

- **Všeobecná deklarace lidských práv** (OSN, 1948) – politický dokument, právně nezávazný
- **Pakt o občanských a politických právech** (OSN, 1966; ČSSR, 1976)
- **Pakt o ekonomických, kulturních a sociálních právech** (OSN, 1966; ČSSR 1976)

Evropské:

- **Evropská úmluva o lidských právech** (RE, 1950; ČSFR, 1992)
- **Evropská sociální charta** (RE, 1961; ČR 2000)
- **Listina základních práv Evropské Unie** (EU, 2009)

České:

- **Listina základních práv a svobod**, součást ústavního pořádku ČR (1992)

Sociální práva občanů

- **Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 22 – 25)**
- **Listina základních práv a svobod (čl. 26 – 32)**
 - *Právo na práci*
 - *Právo na uspokojivé pracovní podmínky*
 - *Právo na přiměřenou životní úroveň (výživa, bydlení, zdraví, vzdělání)*
 - *Právo na rodinu*
 - *Právo na sociální zabezpečení*
 - *Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů*

Právo na práci

- **Článek 26 LSZP:**

(1) Každý má právo na **svobodnou volbu povolání** a přípravu k němu, jakož i právo **podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost**.

(2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.

(3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.

(4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Právo na svobodu sdružování a uplatňování svých hospodářských a sociálních zájmů

- **Článek 27 LZPS:**

(1) Každý má právo **svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.**

(2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.

(3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.

(4) **Právo na stávku** je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Právo na uspokojivé pracovní podmínky

- **Článek 28 LZPS:**

(1) Zaměstnanci mají právo na **spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky.**

- **Článek 29 LZPS:**

(1) **Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené** mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.

(2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.

Právo na sociální zabezpečení

- **Článek 30 Listiny:**

(1) Občané mají právo na **přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.**

(2) Každý, kdo je **v hmotné nouzi**, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Právo na rodinu

- **Článek 32 LZPS:**

(1) **Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona.** Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

(2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.

(3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

(4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

(5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají **právo na pomoc státu.**

Právo na přiměřenou životní úroveň

- **Článek 31 LZPS:**

Každý má právo **na ochranu zdraví**. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na **bezplatnou zdravotní péči** a na **zdravotní pomůcky** za podmínek, které stanoví zákon.

- **Článek 33 LZPS:**

(1) Každý má právo na **vzdělání**. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.

(2) Občané mají právo na **bezplatné vzdělání v základních a středních školách**, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Literatura:

- TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.
- Z. č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

